

Надтока Олександр Федорович — завідувач відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України. Кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник. Автор близько 150 публікацій, серед яких: наукові статті, навчальні програми, концепція, монографія, атлас, навчальні посібники та підручники. До кола наукових інтересів входять питання становлення та розвитку методики навчання географії, якості географічної та природничої освіти, проблеми підручникотворення та краєзнавства.

УДК: 371.32.91(07)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В сучасній методиці навчання географії компетентнісний підхід визначений як пріоритетний. Тому в статті акцентується увага на теоретичних та практичних аспектах формування ключових і предметних компетентностей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів на заняттях географії. Одним із чинників цього є накопичення ними досвіду творчої діяльності, вироблення ціннісних орієнтирів та формування у свідомості учнів географічної картини світу.

Ключові слова: географічна картина світу, компетентність, компетентнісний підхід, компетентнісна освіта, методика навчання географії, навчально-виховний процес з географії.

Постановка проблеми. Сьогодення освітньої системи України характеризується трансформаційними процесами, спрямованими на реформування усіх ланок вітчизняної освіти. У розрізі загальної середньої освіти вимальовується нова структура на тлі 12-річної освіти. Вже здійснено перші кроки по розвантаженню змістової складової шкільних предметів, що відображено в навчальних програмах, розробляються пропозиції щодо внесення змін у державні освітні стандарти та інші освітні документи. При чому досить відчутним є спрямування вітчизняної освіти у бік фундаменталізації змісту та реалізації навчально-виховного процесу на компетентнісній та особистісно зорієнтованій основі. Проте все це стосується загально-педагогічних підходів, коли мало уваги приділяється ролі та значенню того чи іншого аспекту предметної методики навчання, яка потребує систематичного розвитку й оновлення.

Спираючись на філософські основи загальнонаукового розвитку, варто зазначити, що методика навчання географії, як і будь-яка наука, потребує неперервного розвитку, адже існування науки неможливе без її руху. Така позиція спирається на математичне уявлення про незворотність часу.

Розглядаючи питання еволюційного розвитку предметної методики навчання, варто зазначити про парадигмальні зміни в сучасній педагогічній науці, а саме – відхід у минуле знаннєвої парадигми і розгортання компетентісно-особистісної парадигми навчання. Проте, незважаючи на декларування нових підходів до навчання (компетентісного, особистісно зорієнтованого та діяльнісного), розроблення теоретичних засад їх впровадження в педагогічну практику, вони ще доволі слабо реалізуються в контексті повсякденної діяльності педагогів-практиків.

У результаті тестувань учнів загальноосвітніх навчальних закладів та проведених бесід з учителями, здійсненого педагогічного спостереження, нами вивчено суспільно-педагогічну думку стосовно важливих змін у методиці навчання географії, спрямованих на реалізацію компетентісного підходу та трансформування на цьому тлі змісту географічних курсів. Вельми актуальним у цьому плані є зміна ролі вчителя у навчально-виховному процесі географії.

Відповідно до цього визначено психолого-педагогічні основи формування географічної картини світу в учнів основної школи та розроблено основні концептуальні засади щодо створення підручників нового покоління. Однак ще недостатньо повно сформовані положення, які б характеризували роль вчителя географії у сучасних умовах компетентісного характеру навчального середовища [7].

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти компетентісної освіти розглядали у своїх працях Т. Байбара, Н. Бібік, М. Бурда, М. Головка, Н. Голуб, Т. Засекіна, Ю. Жук, О. Локшина, О. Ляшенко, О. Пометун, О. Савченко та інші вітчизняні вчені. Проблематику компетентісного підходу в навчанні географії висвітлювали Л. Вішнікіна, О. Надтока, Л. Покась, О. Топузов, А. Шуканова. Вони відображені й у Концепції географічної освіти в основній школі:

- забезпечення засвоєння знань, умінь і формування компетенцій учня про географічну оболонку Землі як єдиний інтегрований об'єкт дослідження географії та формування географічної картини світу;
- формування в учнів мотивації, пізнавального інтересу та емоційно-ціннісного ставлення до вивчення географії;
- сприяння розвитку самоосвіти учнів і створення умов для самореалізації та розвитку їхнього творчого потенціалу;
- формування географічних компетенцій і розвиток комунікативних здібностей;
- розвиток умінь користування географічною термінологією, знаковою, графічною, статистичною та картографічною інформацією;
- виховання соціально активної особистості, патріота України, яка усвідомлює свої роль та місце у природному і соціальному середовищах [3, с. 5]. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти зазначається про необхідність здійснення навчання географії на основі компетентісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного та креативного підходів [1].

Проте важливими методологічними стрижнями компетентісної та особистісно зорієнтованої освіти є людиноцентризм (М. Бердяєв, В. Кремень, Ф. Фукуяма) та дитиноцентризм в освіті (В. Кремень) і як наслідок – зміна ролі вчителя в навчально-виховному процесі. Саме ці чинники є важливим базисом сучасної вітчизняної освіти [4].

Застосовуючи методи педагогічної прогностики, зауважимо, що в результаті дослідження процесу формування ключових і предметних компетентностей у

подальшому більшою мірою буде розкриватися роль географії в формуванні метапредметних знань. На думку А. Хуторського, принцип метапредметних основ навчального процесу полягає в тому, що зміст навчального процесу ґрунтується на фундаментальних метапредметних об'єктах, які уможливають суб'єктивне особистісне пізнання їх учнями [12].

Мета статті – розкрити теоретичні та практичні аспекти організації навчально-виховного процесу географії у ЗНЗ із застосуванням компетентнісного підходу. Навести приклади навчальних завдань з географії, розроблених на компетентнісній основі.

Основна частина. Вітчизняна методика навчання географії тривалий час еволюціонувала, при чому в загальних рисах її розвиток відповідав запитам суспільства. У наш час, коли першочерговим завданням освіти є підготовка конкурентоспроможного фахівця, патріота та громадянина, здатного вчитися впродовж усього життя, вкрай важливим є побудова освітнього процесу на засадах компетентнісного навчання. Компетентнісна освіта виходить за межі традиційних уставлених уявлень про навчально-виховний процес, адже вона спрямована на результат навчання, а не здобуття окремих знань. У теоретичному плані для компетентнісної освіти базовими є такі осьові поняття:

- компетенція та компетентність;
- компетентнісний підхід;
- ключові та предметні компетентності.

У межах науково-дослідної роботи «Науково-методичне забезпечення навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах» встановлено, що вчителі-практики недосконало володіють термінологічним апаратом, що стосується компетентнісної освіти. Зокрема, це стосується трактування понять «компетенція» та «компетентність». Тому наведемо уставлений у вітчизняній педагогіці підхід до визначення цих понять, запропонований О. Савченко.

• *Компетенція* – коло питань, щодо яких особистість має бути обізнана, або сфера діяльності, у якій людина повинна володіти компетентністю. Тобто компетенція – це об'єктивно визнана категорія, суспільно визнаний рівень знань, навичок і ставлень у певній сфері діяльності людини.

• *Компетентність* – інтегрована здатність особистості, набута в процесі навчання, що охоплює знання, уміння навички, досвід, цінності, ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці [9, с. 137].

Природа формування компетентності є складною та багатогранною як у психолого-педагогічному, так і філософському аспектах. Зокрема, вона пов'язана з механізмами самоствердження, а вони призводять до покладання відповідальності на себе. Тому, з точки зору предметної методики навчання, варто звернути увагу не лише на реалізацію індивідуумом своїх знань та умінь у практичній діяльності, а й на ціннісний аспект і стверджувальне значення компетентностей. Необхідно враховувати той факт, що цінності можна виражати в ідеях, обґрунтовувати логічно, розвивати наслідки, які породжують їхній зміст, проте самі вони не є ідеями, їх можна характеризувати як «шлях життя», «спосіб життя», «спосіб ставлення до світу» [5, с. 73]. Враховуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що цінності – це *modus vivendi* нашого буття. Таким чином, вони є ядром формування ключових і предметних компетентностей.

В. Кремень зазначає, що смислові характеристики самоствердження можна поділити на дві категорії: до першої з них належать просторові категорії, які й складають площину самоствердження у будь-якій сфері людської діяльності, друга

категорія – це імпульс до самоствердження [5, с. 133]. Таким чином, таке формування компетентностей, коли учні ЗНЗ спостерігають траєкторію особистісного розвитку, і є одним із імпульсів до самоствердження.

Відповідно до зазначеного вище, можемо констатувати, що як ключова, так і предметна компетентності містять два системних кластери:

- 1) орієнтувальний, який визначає потребо-зорієнтованість особистості (наприклад, здатність співробітничати, володіти більш ніж однією мовою, володіти картографічною грамотою);
- 2) структурний, що визначає її внутрішню структуру (наприклад, знання, уміння, навички, досвід творчої діяльності, ціннісні орієнтири, мотивації, які відповідно відносяться до здатності співробітничати, володіти мовами чи картографічною грамотністю) [6, с. 137].

Проте для практичної сторони методики навчання географії важливими є впроваджувальні аспекти компетентнісної освіти. У цьому сенсі не достатньо декларативних положень, стосовно побудови навчально-виховного процесу географії у ЗНЗ на компетентнісній основі, адже потрібна успішна реалізація компетентнісного підходу в освітній практиці. Це вимагає системних змін, зокрема підготовки нових навчальних програм, які б могли враховувати індивідуальну навчальну траєкторію учнів, створення умов для реалізації творчого потенціалу учнів ЗНЗ тощо.

Один із дослідників природи компетентності Дж. Равен вказував на застосування нових підходів у навчанні та впровадження нових форм оцінювання у зв'язку із компетентнісно-зорієнтованим навчанням шкільних предметів. При цьому ним визначено напрямки орієнтованих змін в освітній системі, обумовлені новим характером навчання. Нижче подано його основні ідеї, які адаптовані автором статті до особливостей вітчизняної освітньої системи.

1. Учителі мають здійснювати керівництво індивідуальними навчальними програмами, зорієнтованими на розвиток компетентностей.
2. Створення умов для виявлення специфічних талантів учнів, їх становлення, розвитку та визнання їх здібностей та досягнень.
3. Вивчення діяльності вчителів, оцінка та заохочення їх роботи.
4. Забезпечення наукової педагогічної діагностики з метою удосконалення навчальних програм та освітньої політики в цілому.
5. Уможливлення ефективної політики в області трудових ресурсів у поєднанні з профорієнтацією учнів [8, с. 65–66].

Враховуючи зазначене вище, постає питання створення специфічних навчальних умов у межах кожного зі шкільних предметів, що пов'язане із змінами цілей освіти. Такі підходи мають відобразитися у змісті навчальних предметів (рис. 1). Тому для повноцінної реалізації освітніх запитів учнів ЗНЗ постає питання застосування компетентнісного підходу в навчанні географії. Ці аспекти розглядає Концепція географічної освіти в основній школі. У ній зазначено, що предметна географічна компетентність формується на основі певних рівнів географічної навченості. У процесі її формування вирішальну роль відіграють:

- 1) географічні знання;
- 2) географічні вміння та навички;
- 3) географічне бачення світу (вміння мислити комплексно в географічному просторі);

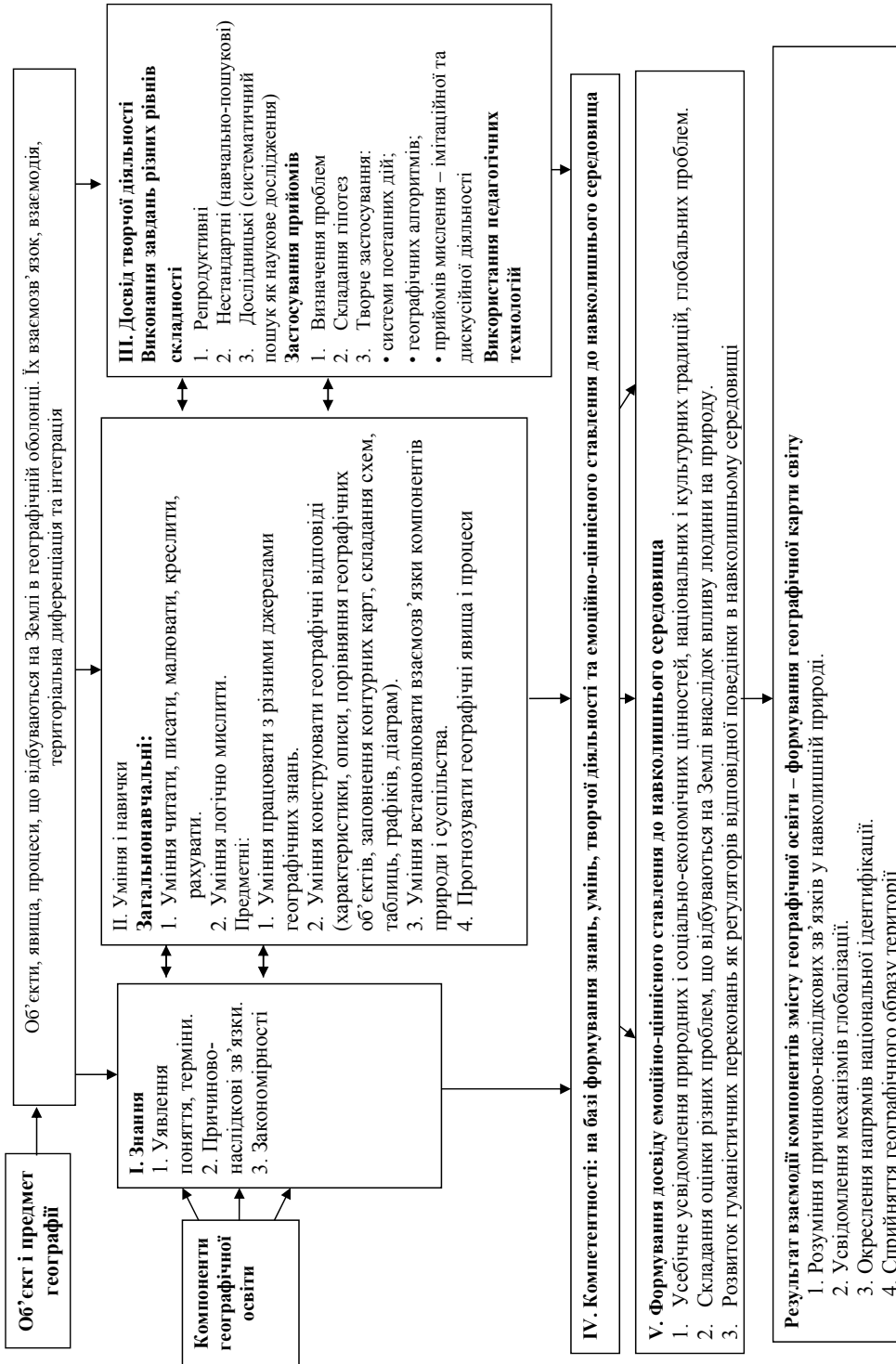

Рис. 1. Формування компонентів змісту географічної освіти в основній школі

- 4) емоційно-ціннісне ставлення учнів до довкілля та людської діяльності у ньому (погляди, переконання, ідеали й ціннісні орієнтації);
- 5) досвід творчої діяльності учнів при вивчанні географічних об'єктів, процесів і явищ [3].

З метою реалізації теоретичних положень компетентної освіти у практичній діяльності колективом авторів (О. М. Топузов, О. Ф. Надтока, Л. П. Вішнікіна) створено серію збірників для перевірки предметних компетентностей учнів ЗНЗ. Два із них вже видано у видавництві «Оріон» (2015 р.) та апробовано у навчально-виховному процесі географії у 6-х та 7-х класах. У рамках збірника створено комплекс завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів і проведення семестрових контрольних робіт. Усі завдання розподілені на тематичні блоки та варіанти. Завдання підкріплені відповідним ілюстративним матеріалом, картами, схемами, які для відповідного сприйняття учнями подаються в кольорі.

Основним критерієм запропонованих завдань є їх відповідність положенням компетентної освіти. Кожен варіант атестаційної роботи містить 10 завдань, виконання яких потребує прояву різного рівня сформованості навчальних результатів, і оцінюється різною кількістю балів. Максимальна кількість балів – 24. За виконання комплексних завдань, які потребують інтегрованих знань, умінь, досвіду творчої діяльності, бали розподіляються за ступенем виконання роботи, його повноти і оригінальності. Відповідність кількості набраних балів учнем загальноосвітнього класу оцінці за 12-бальною системою оцінювання навчальних досягнень учнів наведено у таблиці 1. При цьому враховано, що на шляху формування компетентностей, кожен має право на помилку. Цим пояснюється те, що, набравши 23 бали, учень (учениця) заслуговує на 12 балів (з урахуванням індивідуальної траєкторії навчання географії).

Таблиця 1

Критерії оцінювання перевірки предметних географічних компетентностей

Кількість набраних балів	0–2	3–4	5–6	7–8	9–10	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	21–22	23–24
Оцінка за 12-бальною системою оцінювання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Використовуючи зазначений посібник, учитель може самостійно добирати подібні завдання для проведення навчальних занять з географії. Їх добір має відбуватися з урахуванням пізнавальних можливостей і нахилів учнів ЗНЗ, відповідно до рівня їхньої готовності до такої діяльності та освітніх потреб учнів [10; 11].

Подаємо приклад таких завдань:

Тематичний блок № 4

- 4.1. (1 бал) Установіть, який із шарів атмосфери є найнижчим
- А тропосфера
 - Б стратосфера
 - В озоновий шар
 - Г іоносфера

4.2. (1 бал) Визначте прилад для вимірювання атмосферного тиску

- А гігрометр
- Б флюгер
- В барометр
- Г опадомір

4.3. (1 бал) Укажіть різновид опадів, якому відповідає умовне позначення ≡

- А град
- Б ожеледь
- В мряка
- Г туман

4.4. (1 бал) Установіть той варіант відповіді, який відповідає найбільшій силі вітру, що виникає між областями з різним атмосферним тиском.

- А 751–740 мм рт. ст.
- Б 748–753 мм рт. ст.
- В 750–760 мм рт. ст.
- Г 758–759 мм рт. ст.

4.5. (2 бали) Розгляньте карту річної кількості опадів і вкажіть материк, який характеризується найнижчими показниками вологості клімату

- А Африка
- Б Південна Америка
- В Євразія
- Г Австралія

4.6. (2 бали) Установіть відповідність між характеристикою вітру та показниками його сили в балах за шкалою Бофорта

1 шторм	А 3 бали
2 ураган	Б 9 балів
3 бриз	В 12 балів
4 штиль	Г 0 балів

4.7. (3 бали) Установіть відповідність між ознаками погоди та погодними характеристиками

Ознаки погоди	Погодні характеристики
1. Ознаки стійкої сухої погоди	А Відсутність вранішньої роси та перезволоженість повітря
2. Ознаки погіршення погоди	Б Видимість під час туману не більше 1 м
3. Ознаки поганої погоди	В Хмари рухаються проти вітру
4. Ознаки несприятливих погодних явищ	Г Уночі небо ясне, яскравий світанок

- 4.8.** (3 бали) Розгляньте малюнок рози вітрів і встановіть, який вітер є переважаючим у даній місцевості.
- 4.9.** (5 балів) Обчисліть відносну вологість при температурі 20°C, якщо фактичний вміст водяної пари становить 8,5 г/м³, а максимально можливий вміст – 17 г/м³,
- 4.10.** (5 балів) У полярних широтах показники відносної вологості є високими, тому що холодне повітря може вмістити дуже малу кількість води. Чому ж тоді Антарктида, що вкрита потужним шаром криги та снігу є одним із найпосушливіших місць на планеті? [10].

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednyya/serednyya/derzh-standart/post_derzh_stan.doc
2. Дидактика географії : монографія / В. М. Самойленко, О. М. Топузов, Л. П. Вішнікіна, О. Ф. Надтока, І. О. Діброва. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 586 с.
3. Концепція географічної освіти в основній школі: проект / Інститут педагогіки НАПН України ; за заг. ред. О. М. Топузов, О. Ф. Надтока, Л. П. Вішнікіна, А. С. Доброскок та ін. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 30 с.
4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в с стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
5. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2010. – 576 с.
6. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / О. І. Локшина. – Богданова А. М., 2009. – 404 с.
7. Надтока О. Ф. Особистісно зорієнтований підручник з географії як одна з вимог сучасної освіти / О. Ф. Надтока // Географія та економіка в сучасній школі. – К. : Педагогічна преса, 2012. – № 1. – С. 6–11.
8. Равен Джон. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / пер. с англ. – 2-е изд., испр. – М. : «Когито-Центр», 2001. – 142 с. – С. 17.
9. Савченко О. Я. Уміння вчитись як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. – К., 2004. – С. 35–45.
10. Топузов О. М. Перевірка предметних компетентностей. Географія. 6 кл. Збірник завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів : навч.-метод. посіб. / О. М. Топузов, О. Ф. Надтока, Л. П. Вішнікіна. – К. : Оріон, 2015. – 48 с.
11. Топузов О. М. Перевірка предметних компетентностей. Географія. 7 кл. Збірник завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів : навч.-метод. посіб. / О. М. Топузов, О. Ф. Надтока, Л. П. Вішнікіна. – К. : Оріон, 2015. – 48 с.
12. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному? : пособие для учителя / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.

References

1. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednyya/serednyya/derzh-standart/post_derzh_stan.doc

2. Dydaktyka heohrafii : monohrafiia / V. M. Samoilenko, O. M. Topuzov, L. P. Vishnikina, O. F. Nadtoka, I. O. Dibrova. – K. : Pedahohichna dumka, 2014. – 586 s.
3. Kontsepsiia heohrafichnoi osvity v osnovnii shkoli: proekt / Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy ; za zah. red. O. M. Topuzov, O. F. Nadtoka, L. P. Vishnikina, A. S. Dobroskok ta in. – K. : Pedahohichna dumka, 2014. – 30 s.
4. Kremen V. H. Filosofiia liudynotsentryzmu v s stratehiiakh osvitnoho prostoru / V. H. Kremen. – K. : Pedahohichna dumka, 2009. – 520 s.
5. Kremen V. H. Filosofiia natsionalnoi idei. Liudyna. Osvita. Sotsium / V. H. Kremen. – K. : Hramota, 2010. – 576 s.
6. Lokshyna O. I. Zmist shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoriia i praktyka (druha polovyna XX – pochatok XXI st.) : monohrafiia / O. I. Lokshyna. – Bohdanova A. M., 2009. – 404 s.
7. Nadtoka O. F. Osobystisno zoriientovanyi pidruchnyk z heohrafii yak odna z vymoh suchasnoi osvity / O. F. Nadtoka // Heohrafiia ta ekonomika v suchasni shkoli. – K. : Pedahohichna presa, 2012. – No 1. – S. 6–11.
8. Raven Dzhon. Pedagogicheskoe testirovanie: Problemy, zabluzhdenija, perspektivy / per. s angl. – 2-e izd., ispr. – M. : «Kogito-Centr», 2001. – 142 s. – S. 17.
9. Savchenko O. Ya. Uminnia vchytys yak kliuchova kompetentnist zahalnoi serednoi osvity / O. Ya. Savchenko // Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti. – K., 2004. – S. 35–45.
10. Topuzov O. M. Perevirka predmetnykh kompetentnosti. Heohrafiia. 6 kl. Zbirnyk zavdan dlia otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv : navch.-metod. posib. / O. M. Topuzov, O. F. Nadtoka, L. P. Vishnikina. – K. : Orion, 2015. – 48 s.
11. Topuzov O. M. Perevirka predmetnykh kompetentnosti. Heohrafiia. 7 kl. Zbirnyk zavdan dlia otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv : navch.-metod. posib. / O. M. Topuzov, O. F. Nadtoka, L. P. Vishnikina. – K. : Orion, 2015. – 48 s.
12. Hutorskoj A. V. Metodika lichnostno-orientirovannogo obuchenija. Kak obuchat' vseh po-raznomu? : posobie dlja uchitelja / A. V. Hutorskoj. – M. : Izd-vo VLADOS-PRESS, 2005. – 383 s.

Надтока А. Ф.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ОБУЧЕНИЯ ГЕОГРАФИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В современной методике обучения географии компетентностный подход определен как приоритетный. Поэтому в статье акцентируется внимание на теоретических и практических аспектах формирования ключевых и предметных компетенций у учащихся общеобразовательных учебных заведений на занятиях географии. Одним из определяющих факторов этого процесса является накопление ими опыта творческой деятельности, выработка ценностных ориентиров и формирования в сознании учащихся географической картины мира.

Ключевые слова: географическая картина мира, компетентность, компетентностный подход, компетентностное образование, методика обучения географии, учебно-воспитательный процесс географии.

Nadtoka O. F.

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF COMPETENCE EDUCATION OF GEOGRAPHY AT SECONDARY SCHOOL

The modern geographic education, like the whole education system of Ukraine, is under reform. These processes are featured by the transition to the principles of a new educational paradigm. Therefore, the issue of the implementation of the competence-based training in teaching practice is becoming more topical.

In this article, the author bases on the test results of the secondary schools pupils, the interviews hold with teachers and observations provided by teachers. In the result of a study, the socio-educational view was considered in the regard to the important changes in the methods of teaching geography aimed at the implementation of the competence-based approach and transforming the content of geographical courses on this basis. In this regard, the change in the role of a geography teacher in the educational process is considerably important. The author states that the methodological core of the competence-based training is the child-centered approach.

In the modern methods of teaching geography, the competence-based approach is identified as a priority. Therefore, the article focuses on the theoretical and practical aspects of the formation of the key and the subject competencies of the secondary schools pupils at the geography lesson. One of the factors is the accumulation of their experience in creative activity, the development of values and the formation of the geographical picture of the world in the pupils' minds.

Applying to the prognostics method, the author states that the role of geography in shaping the meta-subject knowledge will be revealed in a greater extent as a result of the study on the process of the formation of the key and the subject competencies.

Keywords: geographical picture of the world, competence, competence-based approach, competence-based education, methods of teaching geography, educational process in geography teaching.

